

Asia: VN/26031/2020-VM-5

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

VTJ-lain muutokset

- **Näettekö ehdotetun VTJ-lain muutoksen tehokkaaksi keinoksi vähentää tietoturvaloukkausten uhreille aiheutuvaa vahinkoa? Onko muita tehokkaampia keinoja vähentää uhreille aiheutuvaa vahinkoa?**
- **Viitaten kappaleeseen 4.1. keskeisistä ehdotuksista, tulisiko selvitysvastuun jakautumisesta säätää henkilötunnuksen muuttamista hakevan ja Digi- ja väestötietoviraston välillä? Tulisiko Digi- ja väestötietovirastolle säätää jokin erityinen tiedonsaantioikeus vireillä olevaan rikosasiaan liittyvistä tiedoista siinä tapauksessa, että selvitysvastuun jakautumisen katsottaisiin edellyttävän nykyistä laajempaa tiedonsaantioikeutta?**

Esityksen mukaan henkilötunnuksen muuttamisen mahdollistamisella nykyistä laajemmin on tarkoitus vähentää henkilötunnuksen avulla tehtävien väärinkäytösten mahdollisuuksia ja vähentää esimerkiksi tietoja viestintärikosten uhreiksi joutuneille aiheutuvaa vahinko väärin käsiin joutuneista identiteettitiedoista.

Finanssiala ry pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Haluamme kuitenkin tuoda esiin, että henkilötunnuksen vaihtamisen helpottamisella voidaan ainoastaan estää henkilötunnuksen, ei mahdollisten muiden tietomurron tai -vuodon seurauksena saatujen henkilöä koskevien tietojen hyväksikäyttöä. Tämä käy ilmi myös esityksen perusteluista, esimerkiksi (s. 8): ”Sellaisissa laajamittaisissa tietoturvaloukkauksissa tai tietomurroissa, joissa muita, esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia (ns. arkaluonteisia) henkilötietoja on vuotanut henkilötunnuksen lisäksi, rikoksen uhrien yksityisyyden loukkaus aiheutuu ennen muuta muista sivullisen tietoon joutuneista tiedoista kuin henkilötunnuksesta. Henkilötunnuksen muuttamisella ei kovinkaan kattavasti voida vaikuttaa näiden tietojen lainvastaiseen käsittelyyn.”

Ja edelleen (s. 9): ”Henkilötunnuksen muuttaminen ei myöskään aukottomasti poista petosten tai muiden oikeudenloukkausten tekemahdollisuutta varastetulla identiteetillä. Toimija, joka ei noudata hyviä käytäntöjä ja luottaa vain henkilön itsensä ilmoittamiin tietoihin, ei myöskään todennäköisesti tarkista henkilötunnuksen voimassaoloa väestötietojärjestelmästä. Näin ollen petosten tekeminen myös vanhalla henkilötunnuksella voi jatkua. Identiteettivarkauden tyyppisiä rikoksia ja petoksia voi tehdä sekä aiheuttaa muuta vahinkoa myös muiden henkilötietojen, kuten nimen, osoitteen, sähköpostin tai puhelinnumeron avulla.”

Henkilötunnuksen vaihtaminen ei siis aukottomasti suojaa sen haltijaa jatkorikoksilta, vaan kuten esityksen sivulla 16 todetaan, se voi jossakin määrin ehkäistä jatkorikollisuutta ja vahvistaa osaltaan henkilön yksityisyyden suojaa.

Vastikään julkisuudessa olleen Vastaamo-psykoterapiayrityksen tietomurrossa ensimmäisten jatkorikosten eli kiristysyritysten tekemisessä käytettiin nimenomaan muita henkilöä koskevia tietoja kuin henkilötunnuksia. Esityksessä ei ole tuotu esille, millaisia keinoja (esim. nimenmuutos) rikoksen kohteeksi joutuneilla on käytettävissä tämän tyyppisten rikosten ehkäisemiseen.

Esityksessä on tuotu esille valtion digitaalisen henkilöllisyyden hanke mahdollisena henkilötunnuksen väärinkäyttämisen estämisen välineenä: ”Jo käynnissä olevana toimenpiteenä voidaan jatkaa valtiovarainministeriön Digitaalisen henkilöllisyyden hanketta, jossa kehitetään toimintamalli ja tuotetaan tarvittavat ratkaisut, joiden avulla valtion takaama digitaalinen henkilöllisyys voidaan tarjota digitaalisena henkilöllisyystodistuksena henkilöiden käyttöön. Tämä edistää osaltaan yhä laajemmin ottamaan käyttöön tietoturvallisia tapoja henkilöllisyyden todentamiseen. Digitaalisen henkilöllisyyden hankkeen on tarkoitus päättyä vuonna 2022.”
Finanssiala ry:n mielestä tämä on kannatettava hanke.

Vaikutusten arviointi

- **Keskeiset kehitys- ja tarkennuskohteet esityksen vaikutusten arvioinnin osalta (esimerkiksi vaikutukset tietoja käsittelevien tiedonhallintaan ja tietoaaineistojen muodostamiseen tai vaikutukset asiakkaisiin, mikäli asiakas ei ole toteuttanut hänen vastuullaan olevia toimenpiteitä).**

1) Tunnusten vaihtamisesta aiheutuvat kustannukset

Henkilötunnusten muuttamista ei ole sen harvojen käyttökertojen vuoksi finanssialan yrityksissä automatisoitu. Käsin tehtynä yhden tunnuksen muuttamisen arvioidaan vaativan 1-20 h verran työtä, arvioiden keskiarvon ollessa 6,5 h muutettavaa henkilötunnusta kohti.

2) Henkilötunnuksen muutostiedon päivittyminen

Esityksessä todetaan, että Väestötietojärjestelmästä yksityissektorin rekistereitä päivittävät Digi- ja väestötietoviraston yhteistyökumppanit (Bisnode Finland Oy ja Posti Oyj), jotka välittävät muutokset edelleen niille rekisterinpitäjille, joilla on oikeus käsitellä henkilötunnuksia (esim. pankit, vakuutusyhtiöt, rahoitusala ja perintätoimistot). Henkilötunnusmuutokset välittyvät näille tahoille

eri aikatauluilla. Tietojen päivittämiseen yhteistyökumppanit käyttävät tietoaaineistoa, joka päivittyy kerran viikossa.

Tiedon välityksen viiveen takia tulee todennäköisesti eteen tilanteita, joissa henkilöllä on joissakin rekistereissä uusi ja toisissa taas vanha henkilötunnus, mistä voi seurata ongelmia käytännön asioiden osalta. Esityksessä ei oteta kantaa siihen, saako henkilö henkilötunnuksen muuttamisesta jonkinlaisen todistuksen, jota hän voi tarvittaessa käyttää asiointitilanteessa.

3) Oikeus säilyttää ja käsitellä vanhaa henkilötunnusta

Pankeilla ja vakuutuslaitoksilla on Tietosuojalain 29§:n mukaisesti rekisterinpitäjinä oikeus käsitellä henkilötunnuksia. Käsillä olevassa esityksessä ei oteta kantaa henkilörekisterin pitäjien oikeuteen säilyttää ja käsitellä vanhoja henkilötunnuksia. Tarvetta myös vanhojen henkilötunnusten käsittelemiseen voi tulla esimerkiksi siitä syystä, että päättyneiden sopimusten ja niihin liittyvien tapahtumatietojen lakisääteiset säilytysajat ovat varsin pitkiä. Uuden henkilötunnuksen muuttaminen jo päättyneisiin, arkistoituihin sopimuksiin ei ole aina mahdollista. Tietoja voidaan kuitenkin joutua käsittelemään erilaisten selvityspyyntöjen yhteydessä.

Vanhan henkilötunnuksen käsittelyn lainmukaisuus olisi hyvä todeta vähintään tämän esityksen perusteluissa.

4) Esitetyn muutoksen vaikutukset henkilötunnuksen kokonaisuudistuksen aikatauluun

Esitetyillä muutoksilla on yhteys myös vireillä olevaan henkilötunnuksen kokonaisuudistukseen. Esityksessä todetaan seuraavasti: ”Yksittäinen laajamittainen tunnusten muuttamisesta ei kerralla todennäköisesti aiheuttaisi tunnusten loppumista, mutta se voisi siinä määrin merkittävästi lisätä yksittäiselle päivälle annettavia tunnuksia, että henkilötunnuksen riittävyyden varmistamisen ratkaisu tulee olla käyttöönotettavissa jo vuoden 2022 alussa. Lainsäädännössä ei ole varauduttu siihen tilanteeseen, että vapaat henkilötunnukset loppuvat jonkin syntymäpäivämäärän osalta, Myös tätä koskevan sääntelyn aikaansaamista voidaan pitää entistä kriittisempänä asiana, mikäli henkilötunnuksen muuttamisen perusteluja kevennetään. Henkilötunnuksen uudistamista selvittäneen työryhmän jatkotyön virkamiesvalmistelussa on ehdotettu, että henkilötunnuksen riittävyyden varmistamiseksi henkilötunnuksessa otettaisiin käyttöön uusia välimerkkejä. Uuden välimerkin käyttöönotto organisaatioiden tietojärjestelmissä edellyttää järjestelmämuutoksia, joiden avulla järjestelmät voivat käsitellä uuden välimerkin mukaisia identiteettejä ja niihin liittyviä tietoja. Tämän muutoksen käyttöönotto edellyttää arvion mukaan vähintään kahden vuoden siirtymäaikaa. Uuden välimerkin käyttöönoton vaikutusten arviointi on käynnistymässä.”

Finanssiala ry pitää erittäin ongelmallisena sitä, että vireillä olevan laajemman henkilötunnuksen uudistamisen hankkeen aikataulu pyritään lukitsemaan esitetyllä tavalla. Esitetty aikataulu uusien välimerkkien käyttöönottoa varten on teknisen toteutuksen kannalta Finanssialan yrityksille käytännössä mahdoton. Uusien välimerkkien käyttöönotto tarkoittaa laajimmillaan jopa satojen sovellusten muuttamista. Tämän kokoluokan järjestelmämuutosprojektin toteuttaminen vaatii jo pelkästään koodaamiseen ja testaamiseen enemmän aikaa kuin esitetyn vajaan vuoden – koska uusista välimerkeistä ei vielä ole olemassa päätöksiä tai määrittelyjä, jäisi toteutusaika käytännössä vain joihinkin kuukausiin. Työhön tarvittavia resursseja ei myöskään ole vapaana tällaisella aikataululla käytettäviksi.

Esityksen sivulla 19 todetaan erityisesti: ”Psykiatriakeskus Vastaamon tietomurron johdosta voi seurata ensivaiheessa henkilötunnuksen varsin laajamittainen muuttaminen. Tämä voi aiheuttaa

ongelman henkilötunnusten riittävyydelle, erityisesti mikäli uhrien joukossa on maahanmuuttajia sellaisista alkuperämaista, joissa syntymäpäiväksi virallisiin rekistereihin ja dokumentteihin merkitään usein 1. tammi-kuuta henkilön todellisesta syntymäpäivästä riippumatta.”

Finanssiala ry esittääkin, että mikäli henkilötunnuksen muuttamista hakevien joukossa on henkilöitä, joiden todellinen syntymäpäivä ei ole 1.1., tulisi näille henkilöille antaa uusi henkilötunnus joltakin muulta päivältä ainakin siihen saakka, että uudet välimerkit on saatu käyttöön henkilötunnuksen kokonaisuudistuksen myötä. Välimerkkien uudistamisen aikataulu tulee siis määritellä vasta henkilö

Yleiset kommentit

- **Yleiset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta**

Finanssiala ry kannattaa esitettyjä pykälämuutoksia mutta vastustaa perusteluissa esitettyä välimerkkiuudistuksen aikataulutusta.

Finanssiala ry yhtyy esityksen lähtökohtaan, että tunnuksen muuttamisen väärinkäytösuhkan tilanteessa tulisi aina tapahtua henkilön omasta hakemuksesta.

Kannatamme myös voimassa olevaan lakiin sisältyvän henkilötunnuksen muuttamista jo tapahtuneen väärinkäytöksen tilanteessa koskevan säännöksen muuttamista siten, ettei kyseisen väärinkäytöksen tarvitse olla toistuva. Ilman tätä muutosta jäisivät lain 12 a §:n mukaiset henkilötunnuksen muuttamisen perustelut yksittäisen ja laajemman rikoksen kohdalla kovin epäyhtenäisiksi, mikä voisi olla ongelmallista rikosten kohteiksi joutuneiden henkilöiden yhdenvertaisuuden kannalta.

Pidämme myös tärkeänä lakitekstissä viranomaiselle asetettavaa velvoitetta antaa hakijalle tarvittavat tiedot henkilötunnuksen muuttamisen vaikutuksista ennen päätöksen tekemistä. Haluamme tuoda esille, että vaikutukset ovat moninaisia ja ne tulisi pyrkiä esittämään mahdollisimman kattavasti ja hakijalle tulisi samassa yhteydessä tarjota tietoa myös muista käytössä olevista suojakeinoista.

Toivomme, että vähintään esityksen perusteluissa vahvistettaisiin oikeus käsitellä myös vanhoja henkilötunnuksia niille tahoille, joilla on Tietosuojalain 29§:n mukainen oikeus henkilötunnuksen käsittelyyn.

Vastustamme esityksen perusteluihin otettua linjausta tulevan henkilötunnuksen kokonaisuudistuksen aikataulutukseen. Välimerkkien uudistamisen aikataulu tulee määritellä henkilötunnuksen uudistushankkeen yhteydessä normaalin prosessin mukaisesti.

Kaarlela Teija-Liisa
Finanssiala ry - Lea Mäntyniemi, johtaja